

En Bandsættelse.

Ved Sognepræst Vilhelm Bang.

I vore Dage, da man saa tidt hører Beklagelse over, at »Kirketugt« saa godt som helt er forsvunden af den danske Kirke, bliver der som Modsætning ofte henvist til de svundne Tider, Aarhundrederne nærmest efter Reformationen, idet Menighederne da ganske anderledes end nu holdtes under Kirkens Tugt. At den katholske Kirke strængt straffede sine ulydige Medlemmer, er bekjendt nok; stundom kom der jo til at hvile Band eller Interdikt over et helt Land, skyldige og uskyldige; alle vare de solidarisk ansvarlige. Men ogsaa strax efter Reformationen finde vi Forskrifter om, hvorledes forhærdede Syndere skulde sættes i Band, idet der tilføjes, at »Band er det yderste Lægedom, Kirken har at handle aabenbare Synder og Laster med« (den »rette« Ordinans, af 1539, se Rørdam, Danske Kirkelove I, S. 80), og ved adskillige senere Forordninger i det sextende Aarhundrede blev Fremgangsmaaden nærmere fastsat; men de egentlige detaillerede Bestemmelser om Kirketugt og Bandsættelse osv. findes i Kristian d. fjerdes Forordning af 27. Marts 1629 (se Pontopp. Ann. III, 771 ff.), hvorfra de ere gaaede over i Kristian d. 5tes danske Lov og Kirkeritual. Forordningen gaar ud fra den meget rigtige Grundsætning, at »en Del Synder og Forseelser ere af den Beskaffenhed, at de med sæd-

vanlig Proces og Rettergang besværlig kunne bevises, rettes, hjælpes og dæmpes«, og eksempelvis nævnes »Prædikens Forsømmelse, Helligdages Misbrug til Gilder, Afholdelse fra Sakramentet over et Fjerdingsaar, Drukkenskab, Sværgen og Banden, Uforligelighed mellem Ægtefolk, mellem Forældre og Børn, letfærdig Tale, Omgang med ryggesløse Mennesker, Kobleri«, m. m. For at skærpe Præstens Tilsyn med Menighedsmedlemmernes Vandel tilforordnes ham Medhjælpere, med hvilke Præsten skulde samles fire Gange aarlig, paa Tamperdagene. Straffene faldt i fem Grader: først skulde der gives de forargelige en Advarsel hemmelig og mundtlig; hjalp den ikke, skulde vedkommende indstævnes for det samlede Menighedsraad; frugtede dettes Formaninger ikke, skulde Præsten udelukke ham fra Nadveren; hvis han endnu var lige uforbederlig, skulde han lyses i Kirkens Band og maatte da først, efter at have staaet aabenbar Skrifte, igjen optages i Menigheden; og var dette ikke sket inden et Aar, skulde Sagen overgives til den verdslige Øvrighed, der da havde at forvise ham fra Kongens Riger og Lande; men for at al Retfærdighed skulde ydes den bandsatte, havde denne Ret til at indanke sin Sag for Rigets højeste Domstol, Kongen og Rigsraadet (senere Højesteret). At det imidlertid var lettere at udstede saadanne Love og Forordninger, end at faa dem overholdte, viste Erfaringen snart; og skjønt vi ofte finde, at Personer have maattet staa aabenbar Skrifte, indskrænkedes dog i Aarenes Løb Kirketugten faktisk til at angaa aabenbare Synder mod det sjette Bud, og saa, naar en Moder havde ligget sit Barn ihjel, hvilket rigtig nok forekommer saa hyppigt — stundom flere Gange aarlig i et lille Pastorat, udvise Kirkebøgerne — at man fristes til at tænke Sit derved. Der blev ofte, selv i Lovgivningens Bestemmelser, taget saa stort Hensyn til Adelsmændenes Forseelser in puncto sexti, at det let kom til at gaa efter det gamle Ord, at det gaar ud over de smaa Skjelmer, medens de store slippe fri. Hvad der i højeste

Grad maa forbavse os, er den Maade, hvorpaa man vilde tvinge Folk til at gaa til Alters, hvoraf tydelig nok ses, at hvad det for de kirkelige Myndigheder især syntes at komme an paa, var den udvortes Deltagelse i de kirkelige Handlinger, saa man har slaaet en Streg over det alvorlige Ord, der af Apostlen indskærpes dem, der »æde og drikke uværdig«. En Selvmodsigelse er det jo, at det forbydes dem, der i nogen Tid ikke have været til Alters, at gaa til Alters; nu i vor Tid er det anderledes, nu exkommunicerer Folk sig selv. — Det var netop denne Omstændighed, at en Mand i et Par Aar ikke havde været ved Herrens Bord, der virkede mod ham den Bandsættelsessag, som i det følgende skal meddeles, og som vist har vakt stor Opsigt i videre Kredse; thi det var saare sjældent, at det gik saa vidt i Kirketugtssagerne som her; maaske var dette et enestaaende Tilfælde, der dog viser, at Helveg ikke har fuldstændig Ret, naar han om denne Lovgivning angaaende Kirketugt siger (Kirkehist. eft. Ref. I, 356), at »den aldrig blev ført ind i Livet.« Sagen har ganske kort været omtalt paa sidste Side i Pontopp. Ann. 4de Bind, og det har vist været en Hovedbegivenhed i Hr. Caspar Lindenfeldts Liv baade som Præst og som Menneske; han var Præst i Borup og Hald ved Randers fra 1676 til sin Død i 1711, og han synes efter det foreliggende at have været en meget nidkjær Præst, der dog maaske næppe har ladet Besindigheden paa rette Maade gaa Haand i Haand med Nidkærheden; men om han ved sin Fremgangsmaade i denne Sag har virket andet, end at den bandlyste Synder for at undgaa Landsforvisning har ladt, som han omvendte sig, turde være meget tvivlsomt; man skulde snarere tænke, at en saadan Stakkel ved en slig Behandlingsmaade, hvor velment den end kunde være, dog maatte blive endnu mere forhærdet i Hjærtet. Hr. Lindenfeldt har været godt hjemme i sin Bibel og anfører efter Tidens Skik en Masse Citater af Skriften, især af det gamle Testamente, der ogsaa synes

at egne sig bedst for en Sag af denne Beskaffenhed; og om der end i hans Taler findes en Del Smagløsheder og megen Jagen efter Effekt, ere de dog udarbejdede med en ikke ringe Dygtighed. Maaske har hans Beretning om denne Sag i Afskrift gaaet omkring blandt Embedsbrødrene, endog længe efter hans Død — det var jo en Sag, der ikke faldt for hver Dag, og det er maaske den eneste fuldstændige Beretning, der haves om, hvorledes det er gaaet til ved Udøvelsen af Kirketugtens fjerde Grad, først Bandsættelsen og derpaa Absolutionen. Her er den meddelt efter en Afskrift, hvormed Præsten Niels Lachmann i Øster Tørslov († 1763), Forfatteren af det store Manuskript i Horsens Skolebibliothek »Udkastning til en fuldkommen Beskrivelse over gamle og nye mærkelige Ting« osv., ender det Bind, der omhandler Aarhus Stift.

Jens Jensen Bach af Stouby hans Eækkommunikation Domin. Palmorum 1701 og Absolution Domin. 2da Adventus 1702 med en kort Relation om Sagens Beskaffenhed og dens Procedure, saa som de i Hald Kirke ere forrettede af C. Lindenfeldt.

1 Tim. 1, 12.

Jens Jensen Bach, en midaldrende Karl, imellem 40 og 50 Aar, af Stouby i mit annekterede Sogn Hald i Nørrehald Herred i Aarhus Stift, holdt sig fra det højværdige Alterens Sakramentes Brug siden Anno 1698 d. 4. Decemb. som var Domin. 2 Advent hen paa Annum 1700, hvilket, som han, alle Paamindelser og Formaninger uagtede, ej vilde bedre med en mild Deprekation, blev han indstævnet for Provsten, af hvilken tillige med tvende Herredspræster han blev tilkjendt Kirkens offentlig Disciplin at udstaa efter Lovens Lib. II, Kap. V, Art. 27, og det af Dato Gassum Kirke d. 16. Juni 1700, men som han samme Dom ej vilde efterleve, og i sin Egensindighed fremturede, blev samme Provstedom af mig til Konfirmation og Skærpelse indstævnet for næstfølgende Landemode i Aarhus Konventhus, holdet

d. 13. Okt. 1700, da Provstens Dom blev konfirmeret med denne Skærpelse:

„Og haver Jens Bach sig der efter at holde og sig til aabenbare Skriftemaal at indfinde inden 8 Ugers Forløb fra Dommens Forkyndelse for ham, og dersom han ikke godvillig sig strax derpaa indfinder, har Sognepræsten efter Lovens 2—9—11 at gjøre Bøn for samme Person af Prædikestolen hver Søndag, indtil de foresatte 8 Uger ere forløbne; og derefter af Anledning af Ritualet 3 Søndage efter hverandre at lyse til Bands; og hvis Jens Bach da bliver fremturende udi sin Synd og Haardnakkethed, udelukke hannem af Guds Menighed og Samkvem“.

Efter at Dommen d. 21. Okt. hannem er vorden forkyndet, men af hannem intet agtet, begyndte jeg i Hald Kirke den i Dommen formeldte 8 Ugers Forbøn og Formaning Domin. 21 p. Trinit. 1700, og endte den Domin. 3 Advent, da jeg brugte ongefær denne Formular, undertiden lidet forandret:

„Saasom (det Gud bedre) i denne vores Menighed er en Person, endnu af mig paa dette Sted ubenævnet; dog Menigheden altfor meget bekjendt af hans Haardnakkethed mod Gud, Hans Ord, og Hans Tjeneres velmente Formaninger, og Forargelighed i Menigheden ved Guds Ords og det højværdige Jesu Legems og Blods Foragt, hvori han endnu forargelig fremturer, saa vilde denne christne Menighed føje deres andægtige Forbøn med min til al Naadens Gud og Barmhjærtighedens Fader, at han, som har Meneskenes Hjærter i sine Hænder som Vandbække, vilde kraftelig bryde samme Persons haarde Stenhjærte og forandre det til et Kjød hjærte, at han maa finde sit Hjærtes Plage, kjende sin Synd, betænke sine Veje og blive ædru igjen af Satans Snarer, i hvilke han er fangen. Gud vær ham naadig og giv ham aldrig hen i et uprøvet Sind; omvend ham, saa bliver han omvendt; virk i ham med din H. Aand en Bedrøvelse, som kan virke en Omvendelse til Saliggjørelse, som man ikke fortryder; driv Satan ud af sin Befæstning, at dit hellige Navn kan æres, dit Ord kan have

sit Løb og prises endnu iblandt os, Synderes Salighed befordres og denne din Menighed fra denne forargelige Surdejg renses! Min Gud, som agtede mig tro at være og satte mig i Embedet, hjælp mig at lære Overtrædere dine Veje, at Synderen kan omvendes til Dig. Herre, oplad mine Læber, at min Mund kan kundgøre din Pris! Formaningen er til Synderen, hvilken, hvad heller han den hører eller spørger, jeg vil ønske, at han maatte føle og følge, at han endnu bruger Naadens Tid og ej strider imod Gud; thi hvo forhærdede sig mod Herren og havde Lykke! Jeg véd ikke hjærteligere at formane ham til Omvendelse, end Paulus formanede sine Philippenser til Kjærlighed og Enighed, Phil. 2, 1. Er der nogen Formaning i Christo, (at de Formaninger, som ere gjorte og endnu gjøres til Dig i Christi Sted, lige som Gud selv formanede Dig ved os, der kan gjælde noget hos Dig); Er der nogen Kjærligheds Trøst (at Du agter en Gang, inden Du dør af Verden, at faa nogen Trøst af den Kjærlighed, med hvilken Gud har elsket Dig i Christo Jesu); Er der noget Aandens Samfund (at Du endnu har nogen Lyst til at være med os i det Samfund, som vi have med Gud og hans Gode i Christo); Er der nogen hjærtelig Kjærlighed og Barmhjærtighed (at Du har endnu nogle Gnister af Kjærlighed til Gud, Ynk-somhed over os, som saa hjærteligen ønsker Dig Barmhjærtighed med Dig selv, din arme Sjæl til Frelse), da opfyld ej alene min, men al denne ganske Menigheds Glæde, at vi maa nyde Dig i Herren, idet Du haver den samme Kjærlighed, er ved ét Sind og mener det samme og bliver lydig til den Lærdoms Form, til hvilken Du bliver given. Hvortil og Gud give Dig sin H. Aand for Jesu Christi Skyld, som Dig saa dyrt med sit Blod haver igjenløst! Amen! Siger alle med mig af Hjærtet Amen!“

Efter disse 8 Ugers Forløb, som Julehelligt var paa Haanden, disimidlertid alle Lovmaal hviler, blev og hvilet fra videre Fortfarelse indtil efter Julen; da efterdi ingen Bedring var at formaa hos Synderen, blev trædet til Bands-Lysning, som skete de tre næste Søndage efter Jul, sc. Domin. 1 og 2 post Epiph. og Domin. Septuag, da jeg fulgte

Ritualets Formular; efter et lidet Præambulum, i følgende Mening:

1. Dom. 1. post Epiph. d. 9. Jan. 1701. Øxen ligger allerede hos Roden af Træerne, derfor hvilket Træ, som ikke bærer god Frugt, skal afhugges og kastes i Ilden. Matth. 3. Gud har plantet os i sin Vingaard, ikke at vi skal staa og gjøre Jorden unyttig, langt mindre at bære onde Frugter, men at vi skal gaa hen og bære Frugt, og det saadanne Frugter, som sker i Jesu Christo, Gud til Ære og Lov. De som ere plantede i Guds Hus, dem vil han og, at skal grønnes i Guds Forgaarde, Psal. 92; men er nogen et raadent, ja et unyttigt Træ, det er Dommen over ham: Hug det af, hvi gjør det Jorden unyttig? Luk. 13. Det samme er og sagt til mig om et unyttigt Træ, som gjør sig unyttigt i denne Vingaard, som mig er betroet. Øxen er faret mig i Hænderne, at jeg skal det afhugge, men jeg vil lade Øxen se aleneste og lægge den kun ved Roden af Træet, holde idag, første Gang, førend jeg hugger til, følgende min Guds Exempel, som først truer, siden hvæsser Sværdet, siden spænder Buen, førend han den bruger, Psal. 7 etc. efter Ritualet Pag. 273.

2. Domin. 2 post Epiph. d. 16. Jan. 1701. Som Træet falder ikke for det første Hug, Stenen hules ej ved én Draabe, Fæstningen vindes ikke ved den første Storm, saa vindes en Sjæl ikke med første Formaning. Gud taler derfor en Gang og anden Gang til den, som ikke agter det, Job 33. Kunde Guds Ord altid være saa skarpt og gjennemtrængende, som Abisai mente, at hans Spyd skulde være, vare vi lykkelige, som bruge Ordet til Syndere; Jeg vil nu stinge hannem igjennem med Spydet i Jorden én Gang, at han skal ikke have det behov anden Gang. 1. Sam. 26. Det var extraordinært, at Saulus med ét Slag blev slagen ned til Jorden og omvendt, at han sagde med Bævelse og Rædsel: Herre, hvad vil Du, at jeg skal gjøre? Act. 9. Christus lod Hanen gale to Gange, før Peder kom i hans Synds Kundskab. Joh. 18. Jeg maa lade Hanen gale anden Gang over den forargelige Synder, som her er i Menigheden etc. efter Ritualet ut supra.

3. Domin. Septuag. d. 23. Januar 1701. Guds Langmodighed er langvarende, men ikke evigvarende. Min Aand skal ikke altid trætte med Menneskene, siger han Gen. 6. Der Karret 3 Gange var vundet ned til Peder, blev det optaget til Himmelen, Act. 10. Jeg kommer den anden Gang til Eder, al Handel skal stadfæstes i 2 eller 3 Vidners Mund, siger Paulus, 2 Cor. 13. Jeg kommer denne 3die Gang idag at lyse efter mit fortabte Faar og min forlorne Søn, at alle gode Ting kan blive 3. Skulde Naaden endnu 3die Gang tages forgjæves, saa frygter jeg, at jeg maa kalde Synderen op efter Profetens Datter Lorychama. at Herren skal sige: Jeg vil ikke mere herefter være barmhjertig. Hos. 1. Jeg maa sige endnu til Synderen, som Herren lod sige til Juda: Hvi gjør I saa meget ondt med Eders Sjæle? Jerem. 44. Herren skal ikke længe kunne lide det for Eders Idrætters Ondskab, for Eders Vederstyggelighed, som I gjorde. Eders Land skal blive til Odelæggelse og til en Fornedrelse og til en Forbandelse, ibid. ut supra.

Straxen erhvervede Jens Bach Hans Højærværdighed Biskoppen Dr. Johan Braem i Aarhus hans Skrivelse til mig de dato 27. Jan. 1701, at som Jens Bach havde anholdet om Dilation at tage imod det tildømte aabenbare Skriftemaal, paa det han des bedre sig dertil kunde berede, hannem da var given Dilation til Midfaste Søndag, dog hvis han ikke til den Tid eller i det seneste paa den Dag sig indstillede, skulde samme Dag med Exkommunikationen fortfares. Imidlertid lod jeg ikke mangle Formaning og en lemfældig Absolutions Tilbud, om han sig den bodfærdig vilde undergive etc., formaaede endog hos Hans Højærværdighed, at hannem endnu blev given fjorten Dages Dilation, til Palmesøndag, paa det han skulde ses ej med Band at være overilet. Samme Palmesøndag mødte Hr. Amtsforvalter Sr. Keyl i Randers, paa hvis Gods denne Jens Bach sig ongefær 11 Aar har opholdt, ved Hald Kirke før Tjenestens Begyndelse, og lod ham kalde for sig i min og nogle af de bedste Sognemænds Overværelse for at disponere ham endnu fra hans Haardnakkethed og at forekomme Exkommunikationen, hvilken jeg endda tilbød at ville inde-

holde, dersom han med tvende Mænd vilde forsikre mig, at han til næste Altergang i Hald Kirke sig en lemfældig offentlig Absolution vilde undergive. Hvilket da han ej vilde modtage, men mere sig imod opinatrerede, maatte jeg, hvor nødig jeg vilde, forrette denne mig ubehagelige Funktion, som skete paa følgende Maade:

I. Blev sunget i Prædikestolen før Prædiken de 2 første Vers af: O Vi arme Syndere, vore Misgjerninger etc.

II. Loco exordii intimerede jeg for den Akt, som paa den Dag skulde forrettes, saasom den var usædvanlig, paa efterskrevne Maade: Exordium paa Palmesøndag, d. 20. Marts 1701, da Jens Bach af Stouby i Hald Kirke offentlig blev exkommuniceret:

„Band slaaer ikke Øjet ud, uden Haand følger med“; men det er kun ment om en uforskyldt Bande, som ej mere er at agte end den Fugl, der kan flyve os over Hovedet, gjør sig dog ikke saa dristig at sætte sig der, langt mindre at bygge Rede paa Hovedet: lige som en Fugl færdes hen og som en Svale flyver, saa kommer ikke Bande paa nogen Sag. Prov. 26. Dog falder Bande ikke paa Stok og Sten, men trænger ind til Marv og Ben; jeg mener en forskyldt Bande, hvilken ej vel maa foragtes, saasom den ej alene svøber sig om den skyldige som et Klæde, men drikkes ind i ham som Vand og som Olie i hans Ben. Psal. 109. Denne Søndag kaldes gemenligen en Bands-Søndag, hvilket Navn er en Levning af Pavedømmet, som for noget nær 200 Aar siden herskede i vor Kirke, da der paa denne Søndag blev holdt Band over alle, som vare imod Paven og hans Gejstlighed¹⁾; men vi holde ikke denne Søndag forfærdeligere end andre Søndage; thi lige saa vel kan en bodfærdig Synder paa denne Søndag gaa til Guds Bord til Forsikring om sine Synders Forladelse, som paa andre Søndage; og en ubodfærdig Synder lige saa vel paa andre Søndage trues og straffes med Band og Guds Vrede til sine

¹⁾ Ifølge Kirkeordinansen vare 4de Søndag i Advent og Palmesøndag „Bandssøndage“, paa hvilke Navnene paa de bandsatte skulde oplæses fra Prædikestolen.

Synders Beholdning som paa denne Søndag. Gud skal være mit Vidne, hvor hjærtelig jeg havde ønsket, at jeg idag saa vel som andre Tider, paa hvilke jeg nu i 25 Aar har betrædet dette hellige Sted, kunde staaet paa Grisims Bjærg at velsigne Folket, og hvor nødig jeg sætter mine Fødder paa Ebal Bjærg at forbande, Deut. 27. til at døbe denne Søndag med det Navn, at den skal her i Menigheden hedde Bands-Søndag formedelst en forhærdet Synders Bandsættelse. At sætte en forhærdet Synder i Band, gjøres ikke fornødent, thi han er allerede i Band; men hans Bandsættelse er alene hans Bands Forkyndelse for ham selv og andre, at forkynde offentlig, at saadan en er i Band og i deres Tal, som Guds Aand kalder: De hofmodige forbandede, som fare vild fra Guds Lov, Psal. 119, 21. Her er α) Deres Synd, hofmodige, som fare vild fra Guds Lov, β) Deres Band, der ere forbandede. α) Hofmodige, som fare vild fra Guds Lov. Menneskeligt er det at synde, men det hører Djævelen til at være hofmodig og trodsig i Synden. Et er at fare vild fra Guds Lov, det kan ingen sige sig fri for: Hvo kan mærke Vildfarelser, Psal. 19. Naar David i denne Psalme har vist sin Kjærlighed og Iver til at holde Guds Lov, maa han dog i Slutningen af den bekjende sin Vildfarelse fra Guds Lov: Jeg foer vild som et Lam, der omkommer; opsøg din Tjener. Et andet er at være hofmodig i sin Vildfarelse; det bad David sin Gud, at han vilde bevare ham fra: Forvar din Tjener for de hofmodige Ting, at de skulle ikke regere over mig, Psal. 19. Om den vildfarende kan være Haab, at han kan findes, naar han kun med Abimelech af sit Hjertes Enfoldighed synder Gen. 20, da her endnu kan findes en Rod til Handelen, Job. 19, nemlig Omvendelse og Troen; men om den hofmodige er slet Haab, naar han synder af Hjærtets Hofmodighed og med opløftet Haand, Num. 15, 30, og siger: Det er forloren, Jerem. 7. Disse ere de værste Syndere, som stille sig lige contra imod Gud, mod hvilke Gud ogsaa stiller sig contra. Gud staaer de hoffærdige imod 1 Pet. 5. Til hvilke det maa hedde: Ville I trodse mod Herren, monne vi være stærkere end han, 1 Cor. 10. Derfor lader

os ydnyge os under Guds vældige Haand; humilis non habet unde cadet; den der sætter sig lavt har ikke langt at falde, men den hofmodige, jo højere han gjør sig, jo dybere han falder o: til Forbandelse.

β) Forbandede. Endeligen ere saadanne forbandede. Jeg tør ikke ved at sætte saadan en i Band, hans egne Synder og hans eget Hjærte har allerede sat ham i Band.

a) Hans egne Synder: Eders Misgjærninger gjøre Skilsmisse mellem Gud og Eder, Es. 59, og hvad er at være i Band uden at være skilt fra Gud, saa er man og skilt fra alt det Gode, man skulde have af Gud. De har taget mine Guder fra mig, og hvad har jeg mere, sagde Micha Jud. 18, mindre end naar man har mistet den rette Gud. Hvor sød end Synden kan smage i den ugudeliges Mund, den skal bekomme Synderen som Nidkjærheds forbandede Vande den horagtige Kvinde i Loven, efter hvilke hun hverken kunde lykkes eller trives; saa gaa nu dette forbandede Vand i dit Liv, at Bugen ophæves og Lænderne forsvinde, Num. 5.

b) Hans eget Hjærte forbander ham; lad være, hans haardnakkede Hjærte vil le ad Forbandelsen, at det sker, naar han hører Forbandelsens Ord, han da signer sig i sit Hjærte og siger: Det skal gaa mig vel, imens jeg vandrer, som mit Hjærte tykkes, at man kan tillægge den drukne til den tørstige, Deut. 29; dog skal hans Hjærte ikke altid tie, men prædike engang omsider Forbandelsen for ham, som det gjorde for Cain. Gud forholdt ham hans Synd, som havde sat ham i Band: Forbandet skal Du være af Jorden, som oplod sin Mund at tage imod din Broders Blod af din Haand; men hans Hjærte satte ham fuldkommelig i Band og beholdt ham hans Synd, at han sagde: Min Synd er større end den kan forlades. Hans Hjærte udelukte ham fra Guds Menighed og dens Samkvem. Du har drevet mig saa af Jorderig, at jeg maa skjule mig for dit Ansigt, Gen. 4. O lader os vare os for Synden, som førte først Forbandelsen over Jorden ved Syndefaldet. Derfor skal Jorden være forbandet for din Skyld, Gen. 3, som sætter endnu al Velsignelse i Band, at Gud forbander al Velsignelse, Mal. 2. Tænker I forbandede hofmodige paa Forbandelsen. som Gud

lyser over alle ugudelige, Deut. 28, hvilket er det længste Kapitel i Biblen, men de $\frac{4}{5}$ Dele deraf er Forbandelsens Lysning, som enhver maa grue for at læse. Tænker paa den sidste Forbandelse, som skal lyses over alle ugudelige paa Dommens Dag: Gaaer bort I forbandede, Matth. 25. Takker Jesum, som er kommen at løse os af Lovens Forbandelse, Gal. 3, lige som han sendte Disciplene at løse Aseninden og Føllet. Jeg vilde og gjerne løse idag en Synder, om han vilde lade sig løse. Jeg vil af Evangelio vise, hvilken Trøst der er ved at løse i Afløsningen, saa maa sluttes, hvilken Bande og Baand der er ved at binde i Bandsættelsen. Det hedder i Evangeliet til Disciplene: Løser dem og fører dem til mig. Hvilke Ord da og bleve forhandlede etc.

III. Følger Excommunicationen over Jens Bach Domin. Palmarum 1701.

Var ikke Torden, da skulde Trolde lægge Verden øde; var ikke Straf, da skulde hver leve som han vilde, og de fleste ilde. I Huset var der ingen Ave, Børn og Tyende skulde blive slet af Lave. Det var Aarsagen til Eli Hus's Ruin: han vidste, hvorledes hans Sønner gjorde sig til Skamme og saa' ikke engang surt paa dem, 1. Sam. 3. I Landet var der ingen Konge, hver gjorde hvad hannem tyktes ret. Det sættes af Guds Aand 2 Gange som en Anledning til Israels Afguderi, Daniternes Røveri, Benjaminernes og særdeles deres af Gibeas uterlige Løragtighed og paafølgende Ødelæggelse, Jud. 17—20. I Kirken, hvor fremfor andre Steder, al Ting skulde ske skikkeligen og ordentlig, 1 Cor. 4, skulde det ej heller gaa skikkelig til. Hvor meget end Paulus drev paa Skikkeligheden i hans Menigheder, at de skulde efterfølge ham, saasom han var ikke uskikkelig iblandt dem, dog fandt han dem, som omgikkes uskikkelig, og ikke efter den Skikkelse, som de havde annammet af ham, 2 Thess. 3, 6. 7. Derfor, som der maa Ris i Huset til Børnene, Sværd i Landet til Misdædere, saa maa og være Disciplin i Kirken til de uskikkelige, siger Paulus 1 Thess. 5, 14, *νοῦθετε*, sætter Sind og Sans paa dem. Det samme Ord, som Paulus her bruger om de

uskikkeliges Tilrettesættelse, det bruger han om Børnenes Optugtelse i Herrens Formaning (*ἐν νουθεσία κυρίου*) Eph. 6. Daarligheden sidder i den unges Hjærte. Kan ikke andet, saa skal Tugtens Ris drive den ud, Prov. 22. Ellers ere Forældre ingen Forældre. Landets Fædre og Øvrighed maa vel være naadige Herrer, Luc. 22, dog maa deres Øje ej spare Misdæderen, men de skal udrydde det onde af Israel, Deut. 13 og 17. Den aandelige Moder, Guds Kirke, maa ej alene have Bryster til sine Børn, om hvilke det hedder: Glæder Eder med Jerusalem og fryder Eder i den, at I maa die og blive mætte af hendes Trøstes Bryster, Es. 66; men hun maa og have Ris til dem og tage Brysterne og Patten fra dem, naar de river i dem, ja bider dem, at Vandet gaaer af Øjnene og Blodet af Vorterne. De foragter Guds Ord og de hellige trøstelige Sakramenter. Hvad ville I, at jeg skal komme til Eder, med Ris, eller med Kjærlighed og med Sagtmodigheds Aand, maa jeg sige med Paulo, 1 Cor. 4: Gud skal være mit Vidne, og I vide selv, mine elskelige, hvorledes jeg nu i 25 Aar har været iblandt Eder, hvor lemfældige vi vare hos Eder, lige som en Amme røgter sit Barn, saa have vi og Lyst til Eder og vare villige til at dele med Eder, ikke alene Guds Evangelium, men endogsaa vort Liv, fordi I vare blevne os elskelige, 1 Thess. 2. Endnu vilde jeg gjerne komme til Eder med Kjærlighed og Sagtmodigheds Aand, men jeg nødes til imod min Vilje at tage Riset i Haanden til et ulydigt og haardnakket Barn, som jeg har iblandt Eder, at I kunde se ved, og ikke nogen skulde løbe med ham til den samme Ryggeløshed, 1 Pet. 4; men ak! mine Indvolde, mine Indvolde, maa jeg klage med Profeten Jerem. 14, 19 og give mig over min fortabte, som Gud over Ephraim og Israel. Hvorledes skal jeg gjøre ved Dig, min Søn; hvorledes skal jeg overantvorde Dig, mit Barn? gjøre ved Dig som Adama, sætte Dig, Zeboim? (overantvorde Dig i Satans Hænder, og regne Forbandelsens Svovl og Ild over Dig). Mit Hjærte haver vendt sig i mig, mine Fortrydelser ere heftig oprørte tillige, Hos. 11. Jeg har vriet og vendt mig, og tænkt, jeg vilde ikke tale saa haardt i Herrens Navn. Herre min

Gud; jeg flyede ikke for at være Hyrde efter Dig (at lede efter det fortabte Faar). Jeg haver og ikke begjæret saa elendig en Dag (som denne, at give en Synder elendig fra Dig og din Menighed). Det veed Du, hvad der er udgaaet af mine Læber (med Bøn for hannem og Formaning til hannem) det er for Dig, Jerem. 17. Men se, Synderens Øren have Forhud, han vil ikke give Agt derpaa. Se Herrens Ord var ham til Spot, han havde ikke Lyst dertil. Derfor er jeg fuld af Herrens hastige Vrede; jeg kan ikke holde mig, at jeg jo udgyder den over Synderen med Jerem. 6. Naar Saaret bliver ulægeligt, Legemet ankommen, og ikke vil lade sig læge, maa Barskjæren skjære det af, hvor nødigt han end vil. Vi vilde læge Babylon, men den vilde ikke lade sig læge, Jerem. 51. Hvad er her da at gjøre, nu her er ingen Lægedom mere, 2 Paral. 36. Hug det af, hvi staar det der og gjør Jorden unyttig? sagde Vingaardsherren til Vingaardsmanden om det unyttige Figentræ, Luc. 13. Det samme er og sagt til mig idag af Guds Kirke og dens Forstandere efter den Myndighed, som Gud den og dens Tjenere har betroet, at lige som hvad de løse paa Jorden skal og være løst i Himmelen, lige saa, hvad de binde paa Jorden skal og være bundet i Himmelen, Matth. 16. Hvilket den Herre Jesus efter sin Opstandelse har forklaret udtydeligere, at lige som hvilke de forlade Synderne, dem ere de forladne, lige saa hvilke de beholde Synderne, dem ere de beholdne, Joh. 20. Det samme har og den hellige Christi Apostel Paulus, dreven af Guds Aand, befalet i sin Kirke-Ordinance til Timotheus, at de som aabenbarligen synde, skulle aabenbarligen straffes, paa det de andre kunde have Frygt, 1 Tim. 5. Han har og selv med sit Exempel gaaet andre Guds Ords Tjenere for og sat Exempel paa Hymenæum og Alexandrum, hvilke han overantvordede Satan, at de skulde lære ikke at bespotte Gud, 1 Tim. 1. og paa den blodskændige i Corintho, som han antvordede Satan til Kjødets Fordærvelse, 1 Cor. 5. En Del Verdens Mennesker skulde vel mene, det var nok, at vi prædikede, og siden ej saa' saa nøje efter vore Tilhøreres Omgængelse; nok, at vi sagde dem det, hvad heller de siden vilde lyde

det eller lade det, Ezech. 3; ja end mere, at vi gjøre for meget deraf, naar vi i vores Prædiken griber en Synder i hans Hjærte. De vilde, at man skulde gjøre, som Saul vilde, at Samuel skulde gjøre: Ær mig dog nu for Folkets Ældste og for Israel, 1 Sam. 15; men allermest mene de, at vi gjøre mere end for meget deraf, at vi understaa os at bruge denne Myndighed med Band at udelukke en Synder fra Guds Menighed, som Korq og hans Selskab sagde til Moses og Aron: I gjøre altfor meget deraf; hvi ophøje I Eder over Herrens Menighed? Num. 16. Hver skal bære sin Byrde. Men saadanne ere de ulydige Børn, som vil have Riset brændt, og de overgivne Misdædere, som vil have Sværdet brudt i Stykker. Maa en Fader lyse sit Barn af Kuld og Kjøn, eller skikke det bort til Ost- eller Vestindien, naar det ikke vil lyde; skal en Øvrighed ikke spare at føre Hjulet over de ugudelige, som ere overgivne, Prov. 20. Lider man, at Benet bliver afskaaret eller afsavet, naar det er ulægeligt, hvi skulde det samme ikke saa vel være tilladt, som det og er fornødent i Guds Kirke. Fiat Justitia. Den christne Kirkes Myndighed maa ej mindre holdes over, end Myndigheden i Landet og Huset, Gud til Ære, Synderen til Omvendelse og Menigheden til Opbyggelse.

Som da i denne Menighed findes den grove og forargelige Synder Jens Jensen Bach af Stouby, som sjældent søger Guds Hus, nu paa 3die Aar har holdt sig fra det højærværdige Alterens Sakramentes Delagtighed i denne Menighed, tilbyder ingen Bedring, men foragter alle Formaninger og sætter sig op mod den christne Kirke og dens Disciplin, da tvivler jeg ikke paa, at enhver i Menigheden, som har et christent Hjærte og kjender Guds Ord og hans hellige Sakramenters Kraft, som dem, Gud har forordnet til vi syndige Menneskers Trøst og Salighed, jo hos sig selv kan vide og slutte, hvor stor Forargelse i denne Menighed af denne haardnakkede Synder er begaaet, idet Guds Ord agtes af ham for en Daarlighed, da Gud dog ved dets Prædiken, hvor daarligh den kan synes, vil gjøre dem salige, som tro, 1 Cor. 1. Jesu Christi helligste Legemes og Blods Sakra-

mente bliver en Væmmelse, da det dog er vore Sjæles nydeligste Spise, som vi ofte skal nyde, 1 Cor. 11. Elihu opskriver det for et desperat Tegn i Sygdom, at et Menneskes Liv væmmes ved Brød og hans Sjæl ved nydelig Mad, Job. 33. Men hvad Brød saftigere, hvad Mad nydeligere, eller som Ordet lyder begjærligere, מִאֲכָל תַּאֲוָה, end dette Sakramente. Mit Kjød er sandelig den Mad, og mit Blod er sandelig den Drikke, Joh. 6. Anden Mad er ikke „sandelig den Mad“; den Mad hører til Bugen, og Bugen til Maden; men Gud skal tilintetgjøre baade denne og den. 1 Cor. 6; men denne hører til Sjælen, og uden den kan Sjælen ikke leve. Hvorledes kan den undfly, som forsømmer (ja langt mere, som foragter) saadan en Saliggjørelse, Hebr. 2. Naar nogen havde brudt Mose Lov, da døde han uden Barmhjertighed ved 2 eller 3 Vidner; hvor meget mere Straf mener I, siger Apostlen, Hebr. 10, at den skal agtes værd, som har traadt den Guds Søn (som har løst os fra Lovens Forbandelse) under Fødder (som man kan træde Dyndet paa Gaderne) og har agtet dette Testamentes Blod, i hvilket han var helliget (det Jesu Christi Guds Søns Blod, ved hvilket Testamentet om Guds Naade og vor Arvedel er beseglet; det Blod, ved hvilket Guds Menighed er forhvervet, det Blod, ved hvilket Forligelsen er gjort, Synden skal renses, Himlen aabnes for os) — den som har agtet dette Blod almindelig (ikke mere end som noget gemeen Blod af et Bæst eller en Misdæder, og bespottet Naadens Aand og alle Midler, med hvilke Guds Aand vilde føre ham til Naadens Nydelse), men vi kjende den, siger Apostlen fremdeles, som har sagt: „Mig hører Hævn til, jeg skal betale“, og atter: „Herren skal dømme sit Folk (som vil hedde Guds Folk, er dog ikke, som Jøderne, Ezech. 36), hvorpaa Apostlen slutter: Det er forfærdeligt at indfalde i den levende Guds Hænder, Hebr. 10. Stor Synd er ved at overtræde Mose Lov, men større at foragte Naaden, ved hvilken Overtrædelsen forsones. Den, der dræber sit eget Legeme, er den værste Manddraber, men den er den allerværste, der dræber sin egen Sjæl.

Efter mit Embedes Pligt⁵ haver jeg, saa snart jeg denne Forsømmelse hos bemældte Jens Jensen Bach fornam, ved hans Paarørende, ved hans Naboer, ved mig selv og mine Medhjælpere hannem fra saadanne utidige Tanker advaret, og til det hellige Maaltid indbudet, men forgjæves; hvorfor jeg maatte forgangen Aar d. 16. Juni erhverve Dom over ham, afsagt sidst afvigte 13. Okt. 1700, som ej alene Provstens Dom konfirmerede, men endog skærpede saa vidt, at saafremt bemældte Jens Bach inden 8 Ugers Forløb efter Dommens Forkyndelse for ham sig ej til Kirkens Disciplin offentlig indstillede, skulde efter Forbøn og Lysning mod ham fortares til Band. I vide nu, mine elskelige, hvor mange hjertelige Forbønner her i Menigheden ere gjorte for ham til Omvendelse, hvor mange Formaninger i Christo, ofte med grædende Taarer, til ham om Bedring, foruden hvad Dilation efter 3 Lysninger hannem først i 6 Uger indtil Midfaste Søndag, og atter 14 Dage indtil denne Søndag hannem til Omvendelse er givet.

Og nu, I Jerusalems Borgere og I Judæ Mænd, I mine samtlige Tilhørere i denne Menighed, kjære, dømmer mellem mig og min Vingaard, hvad skulde man dog mere have gjort ved min Vingaard, at jeg jo haver gjort det ved den? Hvi forventede jeg, at den skulde bære gode Druer, og den bar vilde Druer? Og nuvel, nu vil jeg give Eder tilkjende, hvad jeg vil gjøre ved min Vingaard. Jeg vil borttage dens Gjerde, og den skal opædes; jeg vil sønderrive dens Gjerde, og den skal nedtrædes, Es. 5.

Som intet er da tilbage, uden at Ismael, den Bespotter, skal paa Døren og ud af Huset, og Guds Aand udtrykkelig byder at jage Hundene ud af Helligdommen, „Herud skal Hundene“, Apok. 22, da som vores glædelige Paaskefest nu tilstunder, til hvilken vi befales at udrense den gamle Surdeig, at vi maa holde Paaske, ikke i Ondskabs og Skalkheds Surdejg, men i Renheds og Sandheds søde Dejg, 1 Cor. 5, da maa vi ej alene arbejde paa at udrense den af vore egne Hjerter, men endog være ens sindede, at udrense den af vor Menighed og Samkvem, at den liden Surdejg skal ikke gjøre den ganske Deig sur, som skulde lugte ilde for

Gud og alle gode Mennesker og udbredes til videre Forargelse i Menigheden. Og som jeg ikke tvivler paa, at enhver, som er til Stede i denne Menighed og i sit Hjærte er en sand Christen, er jo af lige Mening med mig, at I og min Aand ere i vor Herres Jesus Christi Kraft om saadan Djævels Haardnakkethed og Vederstyggelighed og Opsætsighed at udrydde, — da nu:

I vor Herres Jesu Christi Navn med vor Herres Jesu Christi Kraft, paa mit Embedes Vegne, og efter den Magt og Myndighed, som mig i Embedet er betroet, og af Menighedens Forstandere og Øvrighed mig er befalet idag at bruge, saa og paa den christne Kirkes Vegne, vil jeg hermed kundgjøre og aabenbarligen forkynde, saasom jeg hermed kundgjør og aabenbarligen forkynnder, at bemeldte Jens Jensen Bach af Stouby for denne hans egen Frahold fra Herrens Nadveres Delagtighed, hans Modvillighed mod alle Formaninger, Opsætsighed mod Kirkens Disciplin og ubodfærdige Hjærte er et Bands Menneske og udelukkes fra den christne Menigheds Samfund og Sakramentets Delagtighed, at agtes som en Hedning under saadanne sine Synders Beholdning og Band og under Guds Vrede, som han med sin Ubodfærdighed har samlet, og hermed overantvorder jeg hannem i Satans Hænder til Kjødets Fordærvelse, at hans Sjæl efter en sand Omvendelse maa blive fri og salig paa vor Herres Jesu Christi Dag. Amen! Og alt Folket siger: Amen!

IV. Efter Exkommunikationen, som Synderen ej lod sig indfinde i Kirken, at han af Degnen kunde offentlig udledes, gjorde jeg denne Slutning til Menigheden: Et Træ haver Haab, naar det end er afhugget, at det kan endnu fornyes og grønnes igjen ved Vandets Lugt, Job 14. Bliver endskjönt en Pode afskaaren af sin Stamme, den kan podes igjen i en bedre Stamme og bære bedre Frugt. Lad være, at vi har afskaaret denne Gren af vort Træ idag, jeg vil dog ikke mistvivle om Guds Naade til hans Omvendelse, men sige med Sechania Jehiels Søn: Der er endnu Haab for Israel i dette, Esr. 10. Jeg vil græde med Jaesers Graad for det Vintræ i Sibma, jeg vil vande Dig med min Graad, Hesbon og Eleale, Es. 16. Hesbon har sit Navn af

Tanker, Eleale af Hysten. Du udstødte, Du skal endnu være mig i Tanke, og alligevel jeg idag har talet imod Dig, saa skal jeg endda fast tænke paa Dig, fordi mine Indvolde de lyde i mig for din Skyld, som Herrens for Ephraims, Jerem. 31. Jeg skal vande Dig med min Graad, se til jeg kan pode Dig med mine Formaninger, plastre Dig med min Bøn, i Forhaabning, at Træet skal grønnes igjen ved Vandets Lugt og skyde nye Grene. Samuel formaaede hos Gud en skrækkelig Torden og Regn over Israel, og da Torden var til Ende, sagde han: Hvad mig belanger, da skal det være langt fra mig at synde for Herren, at jeg idag har tordnet over Synderen, det skal dog være langt fra mig at lade af at bede for hannem, og vil derhos bede Menigheden, at hver med mig vil bede for ham, at han med den forlorne Søn maa vende om og komme igjen til sin Faders Hus, da jeg, som nu har været en Boanerges og Tordens Søn, skal glæde mig ved at blive en Barnabas og Trøstens Søn, at saadan en skal ikke opsluges i altfor stor Sorg, 2 Cor. 2. I det øvrige være ingen idag saa følesløs, at naar han hører denne Forbandelses Ord, han da signer sig i sit Hjærte og siger: Det skal gaa mig vel, men jeg vandrer som mit Hjærte tykkes, Deut. 29. Spejler Eder enhver i denne Synder og omvender Eder, at I ikke lige saa omkomme! Sætter tilbørlig Pris paa Ordet og Sakramenterne, at der ikke af en Forsømmelse skal blive en Foragtelse, af en Foragtelse en Forhærdelse, af en Forhærdelse en Forbandelse. Gud hjælpe os, at vi saa maa bruge Naadens Tid har, at vi maa naa Æren hisset til evig Tid! Amen!

V. Af Prædikestolen blev sunget det sidste Vers af: O Herre Gud benaade mig, nemlig: De troløse vil jeg lære din Vej etc.

VI. Kollekten efter Prædiken for Alteret blev læst den i Alterbogen Pag. 310: O naadige Gud, som er altid mild og miskundelig — at den arme Synder, som nu er bunden med sine Synders Baand etc.

VII. Pro exitu: Jesu Christ, vi takke Dig etc.

Saa langt var det fra, at denne Exkommunikation frugtede nogen Skræk i Jens Bach til Bedring, at han mere sig derefter forhædede og efter hans egne Ord havde forsoret sig til aldrig at ville udstaa Kirkens Disciplin i Hald Kirke, som var hans Sognekirke, foer og saa vidt frem i Ondskab, at han i en Supplik i Hans Kongl. Maj^{ts} Kancelli mig beskylde for adskillig Uskjel, som jeg i Embedet mod ham skulde have begaaet, som dog var ubevisligt og usandfærdigt. Hvilken Supplik, som den til hans Højærværdighed Biskoppens Erklæring blev remitteret og af hannem besvaret, blev til intet. Straxen lod han Landemodets Dom og min Forretning indstævne for Hans Kongl. Majst Højesteret, som begyndtes i Kjøbenhavn d. 29. Marts 1702, hvorimod jeg og strax tog Kontrastævning. Vi mødte da begge i Kjøbenhavn, vores Sag imod hinanden at skulle drive og forsvare; men imidlertid, førend Sagen skulde til Forhør, blev jeg af adskillige anmodet (véd ikke, om det skete efter Jens Bachs Begjæring eller andres Omhu for hans Velfærd) at jeg Sagen vilde lade komme til Forlig, at den ej skulde komme for Højesteret. Jeg tænkte, at Forligelsens Embede var mig betroet og maatte se alt efter en Synders Omvendelse og Bedste, tog derfor imod Jens Bachs Forpligt, mig da given, saaledes lydende:

„Jens Bachs Forpligt, at han vilde submittere sig Kirkens Disciplin til at afløses af Kirkens Band.“

Saasom jeg Jens Jensen Bach af Stouby i Hald Sogn udi Jylland haver ved Hans Kongl. Majst allernaadigste Højesterets Stævning besværges mig over en af velædle og højærværdige Dr. Johan Braem, Biskop i Aarhus Stift, hans paa Landemodet d. 13. Oktbr. 1700 afsagte Dom, hvorefter jeg af min Sognepræst og kjære Sjælesørger Hr. Caspar Lindenfeld ved Bands Lysning af Guds Menighed er bleven udelukt, hvorimod min kjære Sjælesørger og Sognepræst Hr. Caspar Lindenfeld har taget Kontrastævning, da som jeg nu af Guds Naade er kommen i min Vildfarelses Kundskab, og jeg igjen inderligen begjærer af Banden at afløses,

saa haver jeg af bemeldte min Sognepræst og kjære Sjælesørger indstændig været begjærendes, at han ej vil lade Sagen til Paakjendelse ved Højesteret indkomme, men efter min Begjæring haver ved sin Paaskrift paa Højesterets Hoved- og Kontrastævninger samme kasseret, saa lover og forpligter jeg mig herimod med allerforderligste ske kan at begive mig hjem til Hald Sogn og strax ved min Hjemkomst, eller naar jeg derom advares, at angive mig hos bem^{te} min Sognepræst og kjære Sjælesørger Hr. Caspar Lindenfeld, for der efter at vorde udi Hald Kirke af Banden udliust, efter og paa den Maade, som Hans Kongl. Maj^{te} allernaadigst udgangne Lov og Ritual omformelder. Saa lover jeg og, at jeg herefter skal føre et skikkeligt Liv og Levned, som jeg skal vise med flittig Kirkegang, det højværdige Sakramentes ideligere og andægtigere Brug, Ærbødighed mod min Sjælesørger og Forligelighed med min Næste og Jævnchristen, saa at hverken min Sognepræst eller Sognefolk herefter skal have Aarsag for nogen Forargelse over mig at klage. De Beskyldninger, som jeg udi en og anden Maade i denne Sag haver bebyrdet Hr. Caspar Lindenfeld med, vil jeg og hermed have afbedet, igjenkaldet, dødet og magtesløsgjort, saasom jeg og hermed tilstaaer, at jeg til samme ikke haver haft ringeste Føje eller Aarsag i nogen Maade, ej heller vèd andet min kjære Sjælesørger Hr. Caspar Lindenfeld at paasige, end det som en tro og retsindig Præstemand vel sømmer, egner og anstaaer. Og endelig, som jeg formedelst min tagne Stævning til Højesteret haver foraarsaget min kjære Sognepræst Hr. Casper Lindenfeld adskillige Udgifter med Rejses Bekostning her over og udi andre Maader, saa lover jeg hermed til nogenledes Erstatning at betale til hannem 16 Rixd. Dog haver Hr. Casper Lindenfeld lovet og tilsagt mig, at dersom jeg i alle Maader efterkommer, hvad jeg mig herudi haver forpligtet til, saa vil bem^{te} Hr. Caspar Lindenfeld mig samme 16 Rixd. fuldkommen eftergive. Og skal dette alt sammen, saaledes som forskrevet staaer, af mig holdes og efterkommes. Til Bekræftelse har jeg dette med min egen Haand med 4 Bogstaver underskrevet, og

som jeg ikke mit Navn med fulde Bogstaver kan skrive, saa haver jeg ombedet Sr. Brostorph Albertin, som Sagen paa min Sognepræsts Vegne skulde have udført for Højesteret, og Mons. Matthias Daugaard, som jeg min Sag haver betroet, at de med mig til Vitterlighed vilde underskrive og testere, og at jeg i deres Overværelse dette ovenskrevne har lovet at holde og fuldkomme.

Kjøbenhavn d. 9. Maj 1702.

J. J. S. B.

At Jens Jensen Bach dette udi vores Overværelse har underskrevet, og at samme for ham forhen lydeligen Ord for Ord er blevet oplæst, som han og lover i alle Maader at ville holde og efterkomme, det bekræftes af os underskrevne. Datum ut supra.

Brostorph Albertin.

Matthias Daugaard.“

Derpaa rejste vi begge hjem, efter at begge vores Stævninger med vore Paaskrifter vare kasserede og i Kancelliet indleverede; men efter vor Hjemkomst maatte jeg fornemme, at Jens Bach var Johannes in eoden, idet han gjorde sig ganske fremmed for hans Forpligt og Forskrivning, saa at der jeg med Nødemon bragte hannem til d. 16. Juni 1702 at møde efter Ritualets Anledning Pag. 283 i Hald Kirke for Provsten og 2de Præster til Forhør om hans belovede Omvendelse, han udtrykkeligen nægtede at ville efter hans skriftlige Bepligtelse lade sig absolvare af Banden i Hald Kirke, ej heller nogen Pönitenses Tegn var hos ham at fornemme, i hvor mange Formaninger der end gjordes til ham, men man med uforrettet Sag imod Forhaabning maatte skilles fra ham, efter de gode Mænds Vidne aflagt d. 18. Juli 1702. Hvorfor jeg efter Lovens Anledning 2—9—15, Pag. 266, maatte atter lade ham stævne til Provste-Modet, som holdtes i Aarhus d. 11. Oktbr. 1702, hvor hannem denne Dom overgik:

Saasom Jens Bach efter den ham overgaaede Provstedom de dato 16. Junii 1700, som til Provstemodet er bleven konfirmeret d. 13. Oktbr. 1700 efter Ritualets Formeldning

er sat i Band Domin. Palmar. 1701, og siden bemeldte Provstemodets Dom til Højesteret sidst afvigt er bleven indstævnet, men der Sagen da skulde være foretagen, faldt han fra den og skriftlig forpligtede sig til at afbede sin Forseelse, og paa den Maade, som Ritualet ommelder, at forlige sig igjen baade med Gud saa og den af ham forargede Menighed, men det endnu ikke har efterkommet, men kontinuerer i hans Haardnakkethed og forargelige Levned fremturet (!), saa vidste vi ikke rettere end ved denne Dom at overlevere ham sit Herskab, efter Lovens 2—9—15, at med ham videre efter Kongl. Mai^{ts} Lov kan fortfares. Til Processens Omkostning betaler Jens Bach i alt til Hr. Caspar Lindenfeld 30 Rixdaler.

Conclusum Aarhus 11. Oktober 1702.

C. L. v. Plessen (L. S.) J. Braem (L. S.)

Endnu holdt Jens Bach ved sin Ubodfærdighed og ej lod sig af denne Dom bevæge til nogen Omvendelse, lige som han vidste intet af den, da den dog hannem næstfølgende 8. Novbr. blev forkyndet og udkopieret meddelt, ndtil hans Herskab, som var Sr. Keyl, Kongl. Maj^{ts} Amtsforvalter i Randers, paa hvis Gods han opholdt sig, resolvede sig Provstemodets Dom efter Loven med verdslig Ret at exekvere, idet han lod Karlen d. 21. Novbr. stævne til Herreds-Tinget, for d. 28. dito Dom at lide til straxen inden visse af Dommeren forelagte Dage at vige og forvises af Kongens Lande og Riger, siden ej i Landet lade sig finde under Lovens Straf 1—24—16.

Da Karlen nu fornå, at den verdslige Magt og Ret vilde tage Haanden i med den gejstlige, begyndte han strax at krybe til Korset, og næstfølgende d. 25. dito ved tvende Mænd af Randers lod begjære af mig, at jeg ham til Absolution af hans Band i Hald Kirke med det første vilde annamme. Jeg som tilforn af ham ved hans skriftlige Forpligt i Kjøbenhavn var bedaaret fra Højesteret, maatte befrygte, at det mundtlige Tilbud skulde ikke heller være mere alvorligt, men aleneste gjort for at undfly forbem^{te}

Stævnamaal, og imidlertid at spinde paa ydermere Fortræd imod mig, kunde dog ikke ganske nægte Tilbudet, men bød, at Karlen i egen Person anden Dagen derefter selv skulde tale med mig, at jeg af ham selv kunde fornemme hans Omvendelses og Begjærings Alvor, og atter tredje Dagen igjen i mit Hus for Provsten og en anden hæderlig Mand og mig til videre Forhør efter Ritualets Pag. 283, hvilket og skete. Da han nogenledes gav tilkjende, at det var hans Alvor, at han begjærede af Banden igjen at afløses; hvilket jeg samme Dag med Posten Hans Højærværdighed skriftlig forstændigede, og straxen d. 30te dito erholdt hans skriftlige Svar og Tilladelse, at jeg den bandsatte kunde admittere og begynde med Lysningen for ham til Absolution efter Ritualets Pag. 283, som var Domin. 1 Advent, som var den næste Søndag. Imidlertid lod Segr. Amtsforvalter ske Opsættelse i hans Sag med Bach, indtil kunde ses, om Karlen sig efter Foregivende Kirke-Disciplin vilde undergive.

Saa mødte da Karlen Jens Jensen Bach mig ved Hald Kirke før Tjenestens Begyndelse bem^{te} Dom. 1 Advent og anmeldte mig, at jeg efter Løfte i Jesu Navn vilde lyse for ham til Afløsning af hans Band, som og saaledes skete:

Lysning til Afløsning af Kirkens Band for Jens Jensen
Bach af Stouby

Domin. 1 Advent, d. 3. December 1702.

„Ventet Mand er god. Er han god, saa kommer han vel. Kommer han god, saa maa han være baade velkommen og kjærkommen. Vi begynde idag i vore Kirker Advænts Søndagene, erindrende os Guds Søns vor Frelses Jesu Christi Advent og Tilkomst til os for at frelse os fra vore Synder og beredende os til en glædelig Jul at holde over samme hans Tilkomst i Kjød. Længe havde han været ventet af Fædrene, for de ventede, han skulde blive dem god. De ventede ¹⁾ Israels Trøsts, Luc. 2. God var han,

¹⁾ Det synes, Hr. Lindenfeld her i dette Stykke har brugt et Ordspil med Advent og vente.

at han vilde komme og opfylde sit Løfte og Fædrenes Længsel; og nu er kommen saa god for os, nemlig en Frelser, maa han være os velkommen og kjærkommen, at det maa hedde: Vær meget lystig, Du Zions Datter; fryd Dig, Du Jerusalems Datter. Se, din Konge skal komme til Dig, retfærdig og en Frelser, Zach. 9. Vi holde (Gud være æret) i denne Menighed ogsaa en anden Advent ved et fortabt Faars og en forloren Søns Advent og Igjenkomst til os for at frelses af sine Synder, saa vi med ham og han med os maatte holde en glædelig Jul, at glæde os til Hobe i Gud vor Frelser. Længe har vi med Fortrydelighed ventet efter ham, som Siseræ Moder sin Søn: Hun saa' ud af Vinduet, raabte igjennem Sprinkelet: Hvi tøver hans Vogn at komme? Hvi bliver hans Vognhjul tilbage? Jud. 5. Er han god, saa kommer han vel, har vore Tanker været om ham. Saa god er han (Gud ske Lov!) ogsaa nu bleven, at han vil komme og holde Advent med os. Gud lad ham ikkun være god med en usvigelig Omvendelse, at spørge efter Herren hans Gud og David hans Konge, og komme med Frygt til Herren og hans Gode, Hos. 3. Saa skal han være os velkommen og kjærkommen, og jeg vil kalde mine Venner og Naboer til sammen i Menigheden, sigende: Glæder Eder med mig, thi jeg har fundet mit Faar, som jeg tabte, Luc. 15. I kan vel, mine elskelige, selv vide, hvem jeg mener, det jeg end aldrig nævnede ham; det er den arme, nu i nogle Aar forførte og fortabte Synder Jens Jensen Bach af Stouby, som nu i 4 Aar har afsondret sig mestendelen fra Guds Ords Hørelse, immerfort fra det højværdige Sakramentes Brug og imidlertid med en Halsstarrighed og Forhærdelse i Synden har ladet sig binde og føre efter hans Hjertes Særsindighed, Satans Vilje, vel muligt ogsaa onde og ugudelige Menneskers Indgivende og Bestyrkelse. Hvorfor vi ogsaa selv bleve foraarsagede til forleden Aar Palmesøndag at binde ham med Kirkens offentlige Band og Baand, at han ej ganske skulde løbe hen i det onde, som Hesten til Striden, og overantvordede ham Satanæ, at han skulde lære at ikke bespotte Gud, 1. Tim. 1, 20; men som han af Guds Naade, som er stor mod Syndere, efter sin Vildfarelse

med den forlorne Søn er kommen til sig selv igjen og til sin Vildfarelses Kundskab og Fortrydelse, og derpaa indstændig har begjæret at forliges med Gud og denne af ham forargede Menighed og løses af det haarde Baand, med hvilket han er bunden, saa er han paa samme hans Begjæring først af mig, siden forleden Mandag d. 27. Novbr. af Provsten velærværdige Hr. Hans Brøchner i Spentrup og ærværdige Hr. Eske Sørensen i Kousted og mig i mit Hus flitteligen efter Kongl. Maj^{ts} Ritual forhørt om hans Begjærings Alvorlighed og Omvendelses Retsindighed, da vi hos hannem befandt en fuldkommen alvorlig Længsel og Attraa at indlades igjen i Guds og hans Menigheds Samkvem med Løfte sit Levned herefter ved Guds Naade, saa vidt muligt er, at forbedre; hvorpaa han og af os samtlige blev erindret, hvor højt han sin Gud havde forternet, sit Hjærte forhærdet og besværet, Guds Menighed forarget; blev og desuden undervist om, hvad til hans sande og alvorlige Omvendelse fra Synden og Afløsning af Syndens Baand og Band af hannem udkrævedes. Han indfinder sig selv personlig idag paa denne 1 Søndag i Advent til en ny Advent og Ankomst i Menigheden; hjærtelig beder jeg og ved mig lader bede, at Menigheden vilde have Medynk med hans jammerlige Tilstand, forlade ham hans Forargelse og bede Gud for ham om Naade til alvorlig Omvendelse og Syndernes Forladelse. Hvorpaa man og har sluttet med den høje Øvrigheds Raad og Konsens i den Herres Jesu Navn næstkommende Søndag, som er 2den Søndag i Advent her i Menigheden og efter hans foregaaende offentlige Bekjendelse og Afbedelse offentlig at afløse ham af Kirkens Band og Baand, og efter hans inderlige Attraa fører ham til Christum igjen. Vi ville gaa ud imod ham i denne hans Advent, som Folket imod Christum, med Palmer i vore Hænder til Sejrs Tegn og takke Gud, at vi nu saa vidt har overvundet den onde, og vores Arbejde i Herren har ikke været forgjæves, men vore Stridsvaaben har været mægtige for Gud at forstyrre Befæstninger og forstyrre al Anslag og al Højhed, som sig ophejer mod Guds Kundskab og tage al Tanke tilfange under Christi Lydelse. Vi ville gaa ud imod

ham med et Hosianna; Herre, hjælp nu, Herre, lad nu vel lykkes! til din Ære, Menighedens Opbyggelse, Synderens Omvendelse og Salighed. Velsignet være den, som kommer i Herrens Navn. Kom kun i Herrens Navn til din Afløsning, og Du skal være os velkommen, og Gud velsigne din Ankomst, at det gode, som er begyndt i Dig, maa fuldkommes til vor Herres Jesu Christi Dag. Hvilket den ganske Menighed med mig af Hjærtet alvorligen hannem vilde forbede med denne korte Advents Bøn:

Lader os alle bede.

Lovet og velsignet være Du, Ærens Konge og Zions Konge, Christe Jesu, Guds evige Søn, som er kommen at søge det, som var fortabt! Lovet være Du, som er kommen en Frelser for os og en Konge over os. Du kom vel ridende til Jerusalem paa et ringe Asen, dog var Herredømmet paa dine Skuldre. Hosianna! Herre, hjælp nu; lad al Ting vel lykkes, at Synderen maa omvendes til Dig. Gud, som er vor Saligheds Gud, frels ham fra hans Skyld, at hans Tunge kan prise din Retfærdighed. Kom til ham, som nu i dit Navn har faaet i Sinde at komme til Dig. Kom som en Frelser at frelse ham fra hans Synd; kom som en Konge at knuse Satanam med alle hans Gjæringer og alt hans Væsen under dine Fødder. Bank paa det saa længe lukte Hjærte, at Portene maa ophøjes, Dørene gøres høje, og Du, o Ærens Konge, maa komme derind. Undertring Aseninden og dens Føl, at de maa bøje deres Skuldre under dit Aag, som er lideligere, og din Byrde, som er lettere, end de forbigangne Synder, som nu maa findes svare som en svar Byrde. Her er Simei, som har bandet David sin Konge og foragtet ham; lad ham møde Dig, sin Konge, i denne sin Advent med Simei Ydmyghed og Ærbødighed, sigendes: Regn mig ikke til denne Misgjerning, og kom ikke i Hu, at din Tjener gjorde ilde, at Kongen skulde lægge sig det paa Hjærte; thi din Tjener bekjender, at jeg haver syndet. Giv hannem Folkets Ærbødighed af Evangelio idag, at brede ved en sand Omvendelse sine syndige Klæder ud paa Vejen for Dig og kaste Dem for dine

Fødder, at afsave al Ondskabs overflødige Vandgrene og strø dem paa Vejen, blive dermed opfyldt med Retfærdigheds Frugter, som sker i Christo Jesu, Gud til Ære og Lov. Bærendes Palmer til Sejr over Synden og Satan, at han dem nu har overvundet, og at være saa fremdeles blandt vort Selskab, som her raaber Hosianna, Herre frels! at han siden kan være i vort Selskab, som hisset skal sjunge et evigt Halleluja! Amen! Siger alle med mig Amen! Og Du Synder! sig selv med os Amen!

Domin. 2de Advent blev omsider Jens Jensen Bach af Stouby igjen afløst af sin Band og offentlig indlyst i Herrens Menighed i Hald Kirke den samme Søndag, paa hvilken han for 4 Aar siden sidste Gang i Hald Menighed havde søgt Alterens Sakramente, men siden først sig selv derfra havde fraholdt, og derpaa var bleven udelukt. Samme Dag indfandt sig velbe^{nte} Hr. Amtsforvalter Sr. Keyl i Hald Kirke, denne Funktion at være overværende, og havde taget med sig Kongl. Maj^{ts} Etatsraad og Amtmand over Dronningborg og Mariagers Kloster velb. Holger Reedtz til Palsgaard, og Sr. Peiter Pipper, Hospitalsforstander i Randers med nogle flere, foruden andre gejstlige og verdslige, som til denne Akt sig i Hald Kirke præsenterede.

Hvilken Akt saaledes blev forrettet:

I. Blev siungen i Prædikestolen for Prædiken det 12te Vers af den Psalme: Om Himmeriges Rige saa ville vi tale etc., nemlig „Jeg raader Eder alle“ etc.

II. Blev efter Søndags Evangelii Forklaring (i hvilken den tilkommende Dom blev noget skærpet for Synderen og Syndere) og Bønnen efter Prædiken intimeret af Prædikestolen for Synderens Afløsning med denne

Liusing af Prædikestolen

for Jens Bachs Absolution Domin. 2 Advent 1702.

Christi første Advent var til Naaden; han kom en Frelser; hans anden Advent skal være til Dommen; han skal komme at dømme levende og døde. Til hans første

Advent sang vi idag 8 Dage med Folket Hosianna! Lovet være den, som kommer i Herrens Navn! Gud give, vi til hans Advent maa synge med de 24 ældste og de 4 Dyr og de udvalgte Skare i Himmelen Halleluja! Det første Sted, hvor det Ord Halleluja findes i det gamle Testamente, er i Psalmen 104, vers. ult., hvor der tales om Synderes Udryddelse af Jorden, og de ugudelige skulle ikke mere være; „min Sjæl, lov Herren, Halleluja!“ Det første Sted, hvor det og findes i det ny Testamente, er Apocal. 19, hvor det 4 Gange efter hverandre, Vers 1, 3, 4, 6 igjentages, og ingen anden Steds i det ny Testamente, hvor der tales først om Antichristi Udryddelse: Halleluja, Saliggjørelse og Æren og Prisen og Magten være Herren vor Gud, thi hans Domme ere sande og retfærdige, at han har dømt den store Hore, som forkrænkede Jorden med sit Horeri, og har hævnnet sine Tjeneres Blod af hans Haand, og de sagde anden Gang Halleluja. Vi holdt vores første Advent Søndag idag 8 Dage med et Hosianna over en fortabt Synders første Advent til os, som lod intimere for sin bodfærdige Igjenkomst til Gud og hans Menigheds Samkvem iblandt os. Vi ønskede da: Hosianna, Herre, hjælp, lad det vel lykkes; velsignet være den, som kommer i Herrens Navn! lad ham kun komme i Guds Navn, og vi lovede at velsigne ham i Herrens Navn. Vi vil holde denne vores anden Advents Søndag med et Halleluja over samme Synders anden Advent; dog skal det være langt fra, at vi vil sjunge noget Halleluja over hans eller Synderes Udelukkelse enten af Kirken eller Landet, den vi mere vil sørge end glædes over, men vi vil sjunge Halleluja over Syndens Udryddelse af Synderen, at Synderen, som tilforn for sin Synd har været udryddet fra os og Menigheden, tænker til at udrydde Synden fra sig og give Gud Æren ved sine Synders Kjendelse og Bekjendelse Josv. 7, at han kjender selv, at Guds Domme, som ere fældede over hans Halsstarrighed ved Kirkens haarde Band, ere sande og retfærdige, og Gud maa være ren og retfærdig, naar han dømmer, Psal. 51, at han af en Antichristo, der har sat sig op mod Christum, kan efter Formodning blive

igjen en Christen, som sætter sig ned ved Christi Fødder at høre hans Ord.

I erindrer Eder, at jeg idag 8 Dage her i Menigheden fremstillede for Eder den min forlorne Søn og det forvildede Faar Jens Jensen Bach af Stouby, som formedelst sin ulydige Egensindighed og Haardnakkethed imod Gud og hans hellige Ord, sin Saligheds Midlers fremturende Forsømmelse har fortørnet Gud og forarget denne Menighed, uagtet alle til ham gjorde baade aabenbare og hemmelige Paamindelser, hvorover han og efter foregaaende 8 Søndages offentlige Forbøn og Formaning af denne Prædikestol, som skete for Jul 1700, omsider Palmesøndag forleden Aar som et raadet Lem er afskaaret fra dette Christi aandelige Legeme, som er hans Menighed, offentlig herfra Prædikestolen bandsat, udskudt som en Hedning fra den christne Kirkes Samfund og Delagtighed, under Guds Vrede og sine Synders Band og Beholdning overantvordet Satanæ til Kjødets Fordærvelse, at hans Sjæl efter en sand Omvendelse dog endeligen maatte bevares paa vor Herres Jesu Christi Dag. Imidlertid véd Gud selv, hvorledes jeg ej har afladet at vande dette forterrede Vintræ i Sibma med min Graad, hakke om det med Revselse, grave om det og gjøde det med Formaninger, om Gud en Gang vilde give Naade, at Træet kunde grønnes igjen ved Vandets Lugt og bære Grøde. Hvorudi Himmelen (det Himmelens Gud være lovet) har omsider bøn hørt Jorden, da Gud af sin overflødige Naades Rigdom i Godhed over os i Christo Jesu, Eph. 2, har forbarmet sig over ham, dog ikke over ham alene, men og over mig, Phil. 2, at mit Arbejde i Herren ikke skulde være forgjæves, men jeg maatte endnu se Frugt, idet Gud har oplyst ham til hans Vildfarelses Kundskab, rørt hans Hjærte til Omvendelses Tanker, bøjet hans Hjærte til Guds og hans Menigheds Samkvem.

Om Christi anden Advent siger Johannes: Se, han kommer med Skyerne, og hvert Øje skal se hannem, og de som hannem igjennemstunge, og alle Jordens Slægter skulle hyle; Ja, Amen! Apoc. 1. Som Propheten Jeremias svarede den falske Prophet Ananias paa hans gode Prædiken om

Jerusalems Velstand: Amen! Herren gjøre det saa, Herren stadfæste dine Ord. Jerem. 28, saa vil vi og sige Amen til Johannis Ord, at de maa være Ja, Amen, hos denne Synder. Amen! Herren gjøre saa, at hans Advent maa være som Christi anden Advent, han maa se til den, han har igjennemstunget med Ordets og Sakramentets Foragt; han maa slaa sig for sit Bryst og hyle af en Hjærtets Fortrydelse, saa vil vi løfte Hovedet op paa ham ved hans Afløsning af hans Synder og sukke med ham et Halleluja. Lader os glæde og fryde os og give hannem Ære, thi Lammets Bryllup er kommet, og hans Brud haver beredt sig, Apoc. 19. Her er Lammets Bryllup beredt i Alterens Sakramente, til hvilket Synderen paa ny indbydes. Gud, giv ham Naade til, at han og beredt maa komme dertil, saa ville vi sige anden Gang Halleluja, som Apoc. 19, 3, og glæde os med Himmelen over en Synder, som gjør Pønitense.

Der vi idag 8 Dage lagde den første Sten til denne Synders Omvendelse og Annammelse, bade vi som Jøderne, der Sorobabel lagde den første Sten til Templets Opbyggelse: „Naade, Naade være med den samme“, at Gud vilde give ham Naade til Omvendelse, nu vi idag lægger den øverste Sten til hans fuldkomne Afløsning af Syndens Baand og Band og Indlysning i Guds Menighed, vil vi raabe det samme med Folket: Naade, Naade være med den samme, Zach. 4, at Gud vil være ham naadig, forlade ham hans Synder og styrke det gode, som han har begyndt i hannem. Herre Jesu, som i din sidste Tilkomst skal gjøre Tegn i Solen, Maanen og Stjærnerne, at Folket paa Jorden skal blive bange til Mistrøstelse, og Menneskene forsmægte af Rædsel og de Tings Forventelse, som skal komme over Jorderige, saa at Himmelens Kræfter skulle røre sig; gjør et Tegn med denne Synder til det gode, at hans Mørkhed maa blive klar, hans Hjærte bevæges til Bæængstelse over sine Synder og ræddes for dine Domme. Lad hans Hjærte røre sig til Anger og Ruelse, og siden Himlen til Trøst og Vederkvægelse, at hans Banghed og Rædsel maa dog være uden Mistrøstelse, men han maa rejse

sig op ved din Naade og løfte Hovedet op igjen med den Trøst, at hans Forløsning er nær! Amen!

III. Efter Prædiken, førend Absolutionen, blev efter Ritualets Foreskrivning pag. 291 sunget de 2 første Vers af „Af dybeste Nød lader os til Gud“ etc.

IV. Absolutionen.

Var ikke Torden, da maatte Trolde lægge Verden øde. Det var Begyndelsen til min Tale, der jeg forleden Aar efter Kirkens Myndighed maatte tordne Kirkens Band over denne Synder; men idag vil jeg sige: Var ikke Pagten, som Gud ved Regnbuen har tegnet i Skyerne, da maatte Torden og Regn lægge Verden øde; thi Regnbuen er Pagtens Tegn imellem Gud og Jorden, at der skal ikke mere komme Vand til en Flod, at fordærve alt Kjød, Gen. 9. Johannes saa' i Aabenbaringen Gud sidde paa en majestætisk Trone; af samme Trone udginge Lynet og Torden og Røster, og syv Blus med Ild brændte om Tronen; men der staaer derhos, at der var en Regnbue trindt omkring Tronen, lig at se til som en Sinaragd, Apoc. 4. Der udgaaer Torden og Lynild fra Guds Trone, som tordner Forbandelse over de haardnakkede Syndere, særdeles med den Prædiken om den yderste Dom, om hvilken i vor Dags Evangelio meldes. Den var som en Tordensten i Landsherren Felicis Stenhjærte, over hvilken han blev forfærdet, ihvor forhærdet han end var, Act. 24. Ej Sinai Bjærg alene i det gamle Testamente tordnede og lynede, der Loven blev given, Exod. 14; men Zions Bjærg ogsaa i det ny Testamente lynet med en forskrækkelig Forbandelses Torden ved den Prædiken om vor Herres Jesu Aabenbarelse af Himmelen, med sin Magts Engel, med Ildsbue, at give Hævn over dem, som ikke kjende Gud, og over dem, som ikke har været (ej Loven alene, men mest) vor Herres Jesu Christi Evangelio lydige, hvilke skal lide Straf, den evige Fordærvelse fra Guds Ansigt, fra hans Herligheds Kraft, 2 Thess. 1; men der er og en Regnbue over denne Trone, som kan erindre os Pagten, som han har gjort, og soren bodfærdige Syndere, som frygter for hans Torden, at saa sandt som han lever, vil han ingen Synders Død, men at

den ugudelige omvender sig fra sin Vej, at han maa leve, Ezech. 33. Regnbuen er vel lig en Bue, men den er en Bue uden Pil. Gud truer vel, men lægger dog ikke strax Pilen paa Buen til at skyde. Han bier, at han kan være naadig, og ophøjer sig, som han vilde slaa, at han kan forbarme sig over Eder, Es. 30. Lynet er Tordenens Pil, kaldet Guds Pile, Psal. 18, Gud gjør vel hans Tjenere til Pile; han gjorde mig til en ren Pil eg stak mig i sit Kogger, siger Propheten, Es. 49; han lagde ham ikke paa Buen, men stak ham i Koggeret indtil sin Tid. Han gjør og sit Ord til Lynets Pile: Dine Pile ere skarpe, der skal falde Folk under Dig, de skal fare i Kongens Fjenders Hjærte, Ps. 45, nu som i Petri Tilhøreres Hjærte til Omvendelse, Act. 2, nu som i Stephani Tilhøreres Hjærte til Forbitrelse, Act. 7; men de skydes først ud til Advarsel, som Jonathans Pile, hvilke han skød ud, ikke for at ville ramme David, men advare ham, hvad han skulde gjøre, 1 Sam. 20, og som Kaperen i Søen, der søger en Priser. Han skyder ham først forom, siden agterom, førend han skyder den paa Boven, alt for han vil, at den skal stryge Sejl for ham. Saa skyder Gud en Synder, nu over Hovedet, nu om Siderne, ikke at ville døde strax, men at Synderen skal ydmyge sig under hans vældige Haand og bede om Naade. Regnbuen vender ikke, som den vilde skyde til Jorden, men til Himmelen, saa det kunde synes, som Gud har vendt Strengen af Buen, ikke til sig at skyde til os med Buen, men til os at skyde med den til ham, at naar han fører Regnen over Jorden og lader Regnbuen se i Skyen, kan vi skyde med en troende Pil til ham, og forholde ham hans Pagt, som han stadfæstede ved Regnbuen, at han ikke mere vilde fordærve Jorden med Vand. Saa kan vi og imod vore Synders Vandflod, som kunde drukne os i Fordærvelse, bruge den Bue, der er om Guds Trone ved hans Løfter om hans Miskundhed, mod ham selv, og, som David siger, holde ham hans egne Ord for, Psal. 27. Saa brugte Moses Guds egne Ord til en Bue at skyde til ham med, der han bad for Folket; han vendte Guds egne Ord om til Gud selv: Saa lad nu Herrens Kraft blive stor,

som Du har talet og sagt: Herren er langmodig og meget miskundelig, som forlader Misgjerning og Overtrædelse. Saa vær nu dette Folks Misgjerning naadig efter den din store Barmhjærtighed, og som Du har forladet dette Folk fra Ægypten indtil nu, Num. 14.

Mine elskelige i Herren. Palmesøndag forleden Aar var her i Menigheden en stærk Torden og Lynild over denne Synder, som sidder for Guds og hans Menigheds Aasyn. Den slog ned en forskrækkelig Band over hans Forhærdelse, saa at alle, som hørte den Tordenlyd, maatte forfærdes, langt mere han, som blev tordnet efter, om han ej ganske havde været døv, død og følesløs. Man mener, at Trolden ikke skal være langt fra, hvor Torden slaar ned. Vi tordnede ogsaa den Tid ikke saa meget efter dette Menneske som efter Trolden og Satan i Mennesket at drive ham ud af hans Befæstning. Her var Trolden ved Guds Ords Foragt, Saligheds Midlers Forsømmelse, Opsætsighed mod Prædike-Embedet og mod Kirkens Myndighed, Haardnakkethed at besvære sig og med den forbinde sig til sin Opsætsigheds fremturende. Hvor kunde Trolden eller Djævelen være uden ved sligt. Det var den Djævel, der var i Judæ Hjærte, der han fattede i Sinde at forraade Jesum til at korsfæstes. Der Israels Børn i Ørken fik Lede til deres Himmelbrød Manna, de sagde: Vore Sjæle væmmes ved denne ringe Man, da bleve de fordærvede af Hugorme eller gloende Slanger, Num. 21. Her var en Væmmelse til det himmelske Manna, baade Guds Ord og Sakramente. Den gamle Slange forvoldte den Lede, og den Lede overleverede ham ved Kirkens Band til Satan; den gamle Slange i ham maa selv finde, hvilken bidende og gloende Slange han har haft i sit Hjærte og i sin Samvittighed. Vi samtlige kan vide, hvad Frygt han maa siden have haft for den Helvedes Orm, som aldrig skal dø; hvad Trøst i Hjærtet, hvad Lettelse i Samvittigheden, hvad Styrke at stride mod Satan og Satans Anhang, Verden og Kjødets, hvad Kraft at løbe paa Salighedens Vej, hvad Liv i Christo i dette Liv, og hvad Haab om Liv med Christo efter dette Liv for den, som ej hungrer og tørster efter denne Spise, hvorefter vi skal have

alt dette. Om hvilken det hedder: Æder godt, saa skal Eders Sjæle forlyste sig med det fede, Es. 55. Det er en desperat Sygdom, naar et Menneske har ingen Appetit til Mad, at dets Liv væmmes ved Brød og dets Sjæl ved nydelig Mad, Job 33; men dobbelt desperat, naar man foragter alle Medikamenter, som igjen skulde opvække Appetiten. Den, som ej vil gaa til Bords med Børnene, maa gaa til Bords med Hundene og Svinene. Og saadan en har du været i din Synd og Band, ikke en Christen, ikke et Menneske, ikke en Oxe eller et Asen, thi den ene kjender sin Ejermand, og den anden sin Herres Krybbe, Es. 1, men en Hund og et Svin, om hvilke det hedder: Giver ikke Hunde det hellige, og kaster ikke Helligdom for Svin, Matth. 7, men derimod: Herud med Hundene, Apoc. 20. O en forfærdelig Torden at høre, langt forfærdeligere at føle. Hvor forfærdeligt er det at falde i den levende Guds Hænder, Hebr. 10, naar det skal hedde, som Nehemias sagde til Sanneballat: I have ikke Del eller Ret eller Ihukommelse i Jerusalem, Neh. 2. Det maatte være gloende Pile i Hjærtet, om de kunde ramme Kjød hjærter og ikke Stenhjærter, over hvilke maatte klages med David: Dine Pile sidde i mig, din Haand trykker mig, der er intet sundt paa mit Legeme, Psal. 38. Hvad Pil der har rammet Synderens Hjærte, at han sig nu omsider for Gud og Menigheden ydmyger, hvad Bue Pilen er skudt af, enten fra Himmelen eller Jorden, enten den kommer fra gejstlig eller verdslig Myndighed, enten af en Sorg for at have været forvist fra Guds Menighed, eller af en Frygt for at være forvist Landet, det vil jeg nu intet spørge om, men jeg vil alene lægge min Haand paa Buen og Pilen, som Elisæus paa Kongens Bue og Pile i Israel, sigende: En Saligheds Pil fra Herren, og en Saligheds Pil mod de Syrier, 2 Reg. 13. Saa vil jeg ønske, at denne maa være en Saligheds Pil fra Herren til Guds Ære og Synderens Salighed, og en Saligheds Pil mod de Syrier, mod Satan og Synden, og glæde mig, at jeg har naaet mit Ønske, som Gud skal være mit Vidne, der har været i mit Hjærte fra den Dag, jeg her i Menigheden maatte være en Boanerges og en Tordens Søn,

at blive igjen en Barnabas og en Trøstens Søn, at trøste og husvåle Synderen, naar han blev bodfærdig, at han ej skulde opsluges i altfor stor Sorg, 1 Cor. 2. David befol at holde et Klagemaal over Sauls og Jonathans Død, at lære Judæ Børn Buen, 2 Sam. 1; muligt Meningen var, at Judæ Børn skulde exerceres bedre end de havde været, at skyde med Buen, særdeles med Bønnens Bue til vor Herre. Jeg vilde ønske, jeg kunde lære Dig, Du Synder, Buen, at tage Buen, af hvilken Pilen er skudt til Dig med Band over din Synd, og vende den om til at skyde dit Hjærte angerfulde Pile med Anger over din Synd til Gud. Naar det har tordnet, regner det gemenligen med, men efter Regn kommer Solskin. Det har tordnet over Dig, lad det ogsaa regne hos Dig ved en sand Pønitense; saa skal Regnbuen lade sig se for Dig, at det skal klare op for Dig til Guds Naades Ansigts Op-løftelse over Dig, at han skal gjøre sit Løfte Fyldest mod Dig, som han lovede sit affaldne Folk ved Propheten. Det skal være mig som Noæ Vand, hvilken jeg soer, at Noæ Vand skal ikke mere komme paa Jorden, saa har jeg og soret, at jeg vil ikke mere være vred paa Dig eller ikke straffe Dig, Es. 54. Se til Regnbuen og lov den, som gjorde den saa saare skjøn i sin Glans, Sir. 43, og se til den Regnbue, som er hos Guds Naades Trone, og lov den Gud, som i sin Søn Jesu Christo har gjort sin Barmhjørthighed større end hans Retfærdighed, da skal det hedde: Regnen er overgaaet og er borte; Sangens Tid er kommen, og Turtelduens Røst er hørt i vort Land. — En Ting maa jeg til Slutning lægge til: Vær ikke idag en Pharao i din Omvendelse; Gud lod tordne og hagle over Pharao og hans Land saadan, som ikke var sket i ganske Ægypti Land, siden det blev til Folk. Pharao lod kalde Moses og Aron og sagde til dem: Jeg har syndet denne Gang, Herren er retfærdig, men jeg og mit Folk er ugudelig; beder til Herren, det er nok, at der skal ikke være mere Guds Torden og Hagl. Moses gjorde det, oprakte sin Haand til Herren, saa lod det af at tordne og hagle, og Regnen blev ikke længere udøst paa Jorden; men der Pharao saa', at det holdt op at regne og hagle og tordne, da syndede han

endda og forhærdede sit Hjærte, Exod. 9. Det har tordnet over Dig saadan en Torden, som ikke er sket over nogen, jeg vil ikke sige i denne Menighed, men i det ganske Stift, og snart i det hele Land, saa længe Folk kan mindes. Du har nu omsider søgt mig, at der skal ikke mere være den Guds Torden og Band over Dig. Gjærne. Jeg har derom ofte oprakt mine Hænder til Herren, oprækker dem endnu idag og skal formaa saa meget hos min Gud, at Tordenen over Dig skal aflade; men vær ikke som Pharao, at naar Du har faaet Luft og det har ladet af at tordne, Du synder paa ny og bliver ved dit gamle forhærdede Hjærte. Det er nok syndet, det er nok tordnet, lad ej Frygten for den verdslige Straf være Dig en Aarsag kun til en hykkelsk Omvendelse, efter hvilken Du skulde vende om som Hunden til sin Spy og Soen til sin Søle, men tænk paa den yderste Doms Torden, efter Salomons Ord: Vid dog, at Herren for alt dette skal føre Dig til Dommen, Eccles. 12. Frygt ikke, vil jeg sige til Slutning, for den, der kan ihjelslaa Legemet og kan ikke skade Sjælen (som kan forvise Dig Landet, men ikke Himmelen), men frygt mere for den, som kan fordærve Legem og Sjæl i Helvede, Matth. 10.

Og paa det saadan din Anger over dine Synder, din Tro til Guds Naade i Christo Jesu, og dit Løfte om et bedre Liv kan vorde des mere aabenbar for Guds Menighed, da tilspørger jeg Dig, N. N., af Ritualet Pag. 154. 155.

Efter at Synderen havde svaret til Spørgsmaalene, og opstaaendes havde afbedet Menigheden, foer jeg fort med et lidet Tillæg saaledes: Efterdi Gud vil ingen Synders Død, men at alle skulle omvende sig og leve, da bør vi, Guds elskelige, ikke alene at glæde os med hverandre over denne Synders Omvendelse, men endog efter Christi Exempel gjærne annamme ham og med en sagtmodig Aand hjælpe ham tilrette igjen, og af Hjærtet bede Gud med ham, at han for sin Søns Jesu Christi Skyld, som er kommen til Verden, Syndere at saliggjøre, vil være hans Misgjerning naadig og aldrig mere ihukomme hans Uretfærdighed. Og som vi ingen Tvivl bærer om Guds Naade, som altid staaer

færdig, at tage imod bodfærdige Syndere, saa vil jeg heller ingen Tvivl bære om Menighedens Forlig, at den og tager denne Synder til Naade, og som Gud nu har kastet hans Synder ned i Havets Dybhed, I da alle og enhver kaster denne hans Forargelse i Forglemmelsens Dybhed, at den aldrig ham bebrejdes, langt mindre tilegnes. I Henseende til, at det er ej alene Evangelii Befaling at fordrage og tilgive hverandre, lige som Christus tilgav, saa og vi, men det er og Hans Kongl. Maj^{ts} Lov, hvilken jeg til Synderens Trøst mod al Bebrejdelse Menigheden og vil lade være forkyndet, som den melder Lib. II, cap. IX, art. 18 pag. 371: „Naar den bandsatte er saaledes igjen i Menigheden indlemmet og haver derpaa efter christelig Omvendelse bekommen Afløsning, da maa ingen, enten til Tinge, eller i andre Forsamlinger, eller nogen Steds hannem det bebrejde. Og saa fremt nogen det gjør, da skal han give 20 Lod Sølv til Straf til lige Deling imellem de fattige og den, som det blev bebrejdet, og om han ej formaaer dem at udgive, stande aabenbare Skrifte.“

Herpaa vil jeg da, som Guds uværdigste Tjener, efter denne din aflagte Bekjendelse og offentlig gjorte Afbedelse for denne christne Menighed paa Guds og mit hellige Embedes Vegne i den Herres Jesu Navn hermed løse og frigive Dig Jens Jensen Bach af Kirkens haarde Band, som Du hidindtil har været under, og give Dig Frihed til, at Du herefter maa have Samfund med os, lige som vort Samfund er med Faderen og hans Søn Jesu Christo, 1. Joh. 1. Og paa det din Glæde kan være fuldkommen, og Du dermed forsikres om denne Guds store Naade, da vil jeg til des mere Bekræftelse efter den af min Herre Jesu mig givne Myndighed paa hans bare og kraftige Ord tilsige Dig Jens Jensen Bach denne din Saligheds Midlers Forsømmelses, din derudi hidindtil fremturende Haardnakketheds, dine ubetænksomme Eders, som din Haardnakkethed Dig har tilbragt, og alle dine andre Synders fuldkomne Forladelse i Navn Gud Faders, Gud Søns og Gud den Hellig Aands! Amen!

Et Ord endnu til Afsked.

Nu i Jesu Navn, glæd Dig i Herren, og atter vil jeg sige: Glæd Dig i Herren. Han som har forladt Dig alle dine Synder, at Du nu igjen kan skrive med din Haand: Jeg hører hannem til, og han kalde mig med Israels Navn, Es. 44. Du Menneskens Søn, sagde Herren til Propheten, skriv denne Dags Navn op, ja lige denne Dag, thi Kongen af Babylon har rustet sig imod Jerusalem paa denne Dag, Ezech. 24. Idag, som er den anden Søndag i Advent, er det lige 4 Aar siden Du sidste Gang var til Guds Bord her i Menigheden og delagtig med andre Guds Børn i din Frelzers Jesu Christi Legeme og Blod, hvorfra Du siden først afsondrede Dig selv ved din Synd og blev afsondret ved din Straf nu i fulde 4 Aar. Det er den samme Søndag idag, paa hvilken Du paa ny kommer igjen i Menighedens Samfund og bliver delagtig i Børnenes Brød ved Guds Bord. Skriv Dig denne Dag, ja lige denne Dag; thi paa denne Dag har Gud ført Dig til hans Jerusalem og Kirke igjen, fra hvilken Du nu i 4 Aar har været fremmed. Du véd vel ikke din Fødselsdag, hvad Dag om Aaret Du er fød, ej heller hvad Søndag Du er christnet; men lad denne Søndag, Domin. 2 Advent, aldrig komme af din Hukommelse, at Du jo husker den og takker Gud for den alle de Dage, Du lever, som den, der er din ny Fødselsdag, Du paa ny er bleven et Guds Barn og lagt i den aandelige Moders, den christne Kirkes, Skjød; din ny Daabsdag, da Du som har i Kirkens Band været kun en Hedning, som Du aldrig havde været døbt, er igjen bleven en Christen og indlemmet paa ny i Guds Menighed.

Gud styrke det Gode, som han har begyndt i Dig, han hellige Dig aldeles og give, at dit ganske Legeme, Sjel og Aand maa bevares ustraffelig til vor Herres Jesu Christi Dag! Amen!

Stat nu op, gak bort i Herrens Fred, tak Gud, som har taget Dig til Naade, og synd ikke saaledes mere.

V. Herpaa blev sunget det første Vers af: Min Sjel nu lover Herren etc.

S. D. G.